

KÜLTÜRLER ARASI ETKİLEŞİM VE BİLİŞSEL ORTAK KİMLİK ÜRETİMİ..

Münir Aktolga
Temmuz 2013

Nilüfer Göle hanım “Yeryüzü Sofrası” olayını bakın nasıl değerlendiriyor:

“**Antikapitalist** Müslüman gençlerin çağrısıyla sokak ortasında boydan boya uzanan iftar sofrası seküler Müslümanlarla dindar Müslümanları bir araya getiren yeni bir kültürel havzanın habercisi. Türkiye coğrafyası ve tarihinden yükselen ve demokratik muhayyileyi dönüştüren bir pratik.. **İftar** sofrasına oturan Gezi Parkı gençliği, Müslüman akranlarıyla empati kurarak, onların vasıtasıyla belki de ilk defa oruç tutmaya heveslendi.. **Yeryüzü** iftar sofrası seküler Müslümanlar ile dindar Müslümanların biraradallığını, dahası birincisinin ikincisinden öğrenme arzusunu gösteriyor.. Beyaz Türkler için İslami habitus tek provayla edinilecek bir şey değil. Ama bugün İslam’ı hor görmek şöyle dursun, yeniden öğrenmeye niyetlendiler.. İftar sofrasına oturan Gezi Parkı gençliğinin birçoğu belki hayatlarında hiç oruç tutmamışlardır. Yer sofrası geleneği çoktan yok olmuş, bağdaş kurmayı unutmuş, anneanneleri ya da babaları vasıtasıyla dini vecibelerle tanışıklık kazanmamıştır.. Bugün Müslüman akranlarıyla empati kurarak, onların vasıtasıyla Ramazan ayında belki de ilk defa hayatlarında iftar sofrasına oturdular, hatta oruç tutmaya heveslendiler”¹..

“Yeryüzü iftar sofrası seküler Müslümanlarla dindar Müslümanların biraradallığını, dahası birincisinin ikincisinden öğrenme arzusunu gösteriyor”muş! Nilüfer hanımın “seküler Müslümanları”, gene onun deyimiyile, “belki de hayatlarında ilk defa oruç tutmaya heveslenmişler”!

Peki, “Müslümanlığı öğrenmek isteyen” bu “seküler Müslümanlar”, yüz metre ötede gene herkese açık bir şekilde düzenlenen iftar sofrasına neden katılmıyorlar da, “itiraz edebilen Müslümanlarla” birlikte sokağın ortasına ayrı bir sofraya kurulma ihtiyacını hissediyorlar? Herhalde orası, yani “öteki” sofraya, AK Partiye ve Erdoğan’a “itiraz edebilen Müslümanların” değil, “muktedir Müslümanların” sofrası da ondan!.. Ya havle vela kuvvete!.. Peki nedir bu şimdi, politik bir duruş değil midir bu? Bakın kaç tane Müslüman çıktı ortaya: “Müslümanlığı öğrenmeye çalışan”, “hayatlarında ilk defa oruç tutmaya heveslenen” “seküler Müslümanlar”; bu “seküler Müslümanlarla” “Yeryüzü iftar sofrası” düzenleyen “dindar Müslümanlar”, ve de, AK Partili oldukları varsayılan “Muktedir Müslümanlar”, yani öteki Türkiye’nin insanları!.. Ya Rabbim sen nelere kadirsin!. Buradaki en ilginç kavram da şu “muktedir” kavramı oluyor sanırım!. Çünkü bütün mesele gelip buraya dayanıyor. Ötekiler de “dindar Müslümanlar” olduklarına göre, “seküler” olanların tercih nedeni “Muktedirlere” karşı olan tepki oluyor açıkça!..

Sözü daha fazla uzatmaya gerek yok sanırım. Ben olaya Nilüfer hanım gibi bakmıyorum! Bana göre Nilüfer hanım olayı sadece kültürel kodların içine sıkıştırarak (bu konuda azami dikkat göstererek) kendi "beyaz Türk" köşesinden açıklamaya çalışıyor. Halbuki bizde (Fransa’da değil, Türkiye’de!) sınıf mücadelesi ve kültürler arası mücadele içiçe geçmiş durumdadır.. Bu nedenle, bir yanda, eski konumlarını (yaşam biçimleriyle birlikte sahip oldukları yönetici elit statülerini de) kaybetmekten korkan bir beyaz Türk reaksiyonunun, ve zaman içinde bunların kendilerine benzettiği -asimile ettikleri- bir “Müslüman” muhalefetin; diğer yanda ise, aşağıdan yukarıya doğru gelişen kapitalizmle birlikte öne çıkmaya başlayan öteki Türkiye’nin “yeter söz milletindir”, “biz de varız artık” etkinliğinin yer aldığı toplumsal-sınıfsal bir kutuplaşmadır -mücadeledir- bu.. Yani, bugün Türkiye’de yaşanan sürece damgasını vuran olaylar, sadece bir kültürel çatışma değildir!.. İstiklal caddesine kurulan “Yeryüzü sofraları” da, öyle sayın Göle’nin dediği gibi, beyaz Türk gençlerin birden bire

¹ N.Göle, “Yer Sofrası ve Sınır İhlalleri”, Düzce Yerel Haberler, 15.7.2013

Müslümanlığı keşfederek onu öğrenmek için iyi niyetli bir yaklaşımı olayına indirgenemez!!... Kimse kimseyi kandırmaya çalışmasın, bu iş öyle çocuk oyuncağı değildir!..

Orada kurulan o "ikinci" "sofra" bir alternatif etkinliktir, bir protesttir; iki yüz yıldır batılılaşmaya çalışan Devletin karşısında yer alan geleneksel dinsel kültürel öze karşı bir çıkıştır.. Bunu, bu kadarcık içeriği göremeden (aslında, bir bilim insanı olarak görmemesi mümkün değil sayın Göle'nin!) nasıl sosyolog olunur ki! Ama olunuyor işte.. Nasıl ki Türkiye'de iki Türkiye varsa, bu iki Türkiye'nin yetiştirdiği sosyologları da böylesine farklılaşabiliyorlar! İşin içine pozitivism girince, "hayatta en hakiki mürşid ilimdir" mantığıyla dinin yerine bilimi koyarak onu bir din haline getirme alışkanlığı girince herşey değişiyor. Bu durumda bilim artık bilişsel bir bilgi temeli olmaktan çıkıyor, tıpkı bir din gibi bilinçdışı kültürel bir zemin haline dönüşüyor ve olay bilinçdışı iki kültürel bilgi temeli haline gelen iki dinin çatışması olayı haline indirgeniyor..

İTERKÜLTÜREL FAALİYET NEDİR, NASIL OLMALIDIR..

İterkültürel -kültürler arası- etkinlik, birbirini olduğu gibi kabul edip, karşılıklı olarak birbirine saygı duyarak arada etkileşim-iletişim kanalları oluşturabilmektir.. Birinin diğerini küçük görerek, ya da onu olduğu gibi kabul etmeden, karşı tarafın kültürel duruşuna müdahale ederek, "bak o böyle olmaz şöyle olur" diye ona akıl öğretircesine alternatif yaratmak interkültürel etkileşim değildir, bu, olsa olsa "ötekinin" değerlerine, kültürel duruşuna karşı bir saygısızlıktır; onu, onun yaşam -varoluş- hakkını inkârın sonucudur.. Sınıf mücadelesinin kültürel alana kaydırılmasıdır.. ve yanlıştır..

Üç adım ötede masalar kurulmuş, iftar sofraları açılmış, hem de daha başından itibaren buraya herkesin davetli olduğu ilan edilmişken, niye tutup ta yüz metre öteye başka bir alternatif iftar sofrası yaratmaya çalışıyorsun ki! Kaç tane "Yeryüzü" var orada, o anda? Sadece bu bile sizin başka bir "alemden" (başka bir Türkiye'de) yaşadığınızın ispatıdır!. Al eline bir buket çiçek git, o meydana ve şu mesajı ver, "Allah kabul etsin, bakın, biz sizin gibi oruç tutmuyoruz, ama size saygımız var, dindar olduğunuz için size karşı değiliz, bu nedenle, oruç tutmadığımız halde eğer izin verirseniz getirdiğimiz yiyecekleri de masanıza koyarak bu iftar etkinliğini sizlerle paylaşmak istiyoruz".. Eğer böyle yapsalardı o zaman bunun adı interkültürel etkinlik olurdu, o zaman tarafların birbirlerine olan sevgi ve saygısından bahsedebilirdik..

Pozitivist bilim insanlarına ihtiyacı yok bu ülkenin!.. Kültürler arası geçirgenliğin yollarını bulabilecek insanlara ihtiyacı var.. Sahteliklere değil, birbirini olduğu gibi kabul ederek birlikte yaşamın yollarını yeniden yaratmaya ihtiyacı var.. Bakın, burada, Almanya'da da interkültürel etkinlikler yapılıyor.. Örneğin Almanlar bir camiye ziyaret ediyorlar, iftarda birlikte yemek yeniyor.. Başka bir zamanda da Müslümanlar kiliseyi ziyaret ediyorlar.. Sonra karşılıklı toplantılar yapılarak herkes kendi kültürünü karşı tarafa anlatmaya-aktarmaya çalışıyor.. Ama hiçbir zaman Müslümanlar alternatif bir Kilise etkinliği, ya da Hristiyanlar alternatif bir iftar sofrası düzenlemiyorlar!.. Bu türden bir yapmacıklığı kimse göze alamıyor; çünkü, önemli olan üzüm yemek, bağcıyı dövmek değil.. İşin içine bağcıyı dövmek girdiği zaman, orada interkültürel etkinliğin sınırları aşılıp sınıf mücadelesinin alanına girilmiş oluyor!.

PEKİ, KÜLTÜRLER ARASI BU KAVGA NEYİN KAVGASIDIR?

Türkiye'deki bu "mahalle kavgasının" ne olduğunu hepimiz pratikten biliriz aslında; bilinç dışı yaşam bilgileri (kültür), buna bağlı olarak da yaşam biçimleri arasındaki kavgadır bu. Ve yeni birşey de değildir. İşin köklerine inersek de, ucu ta o II.Mahmut'lara falan kadar uzanan kültür ihtilaline dayanır bunun. İslam'a dayanan geleneksel kültürü çıkarıp atarak, onun yerine, Devlet gücünü kullanarak Batı kültürünü yerleştirme, yukardan aşağıya doğru, Devlet eliyle bu yeni kültüre göre "yeni insanlar" yetiştirme operasyonu yatar işin altında.

Halbuki, yaşam bilgileri-yani kültür dediğimiz şey, bilinç dışı olarak sahip olduğumuz bilgilerden oluşur ve kültürel alt kimliğimizi oluşturan bu bilgiler tartışılmaz. Bunları tartışmak mümkün olmadığı gibi, zorla yok etmek de mümkün değildir. Bu nedenle, aslında sınıf mücadelesinden kaynaklanan tartışmaları bu şekilde kültürel zemin üzerinde götürmenin kimseye bir faydası yoktur. Alt kimlikler-kültürler arasındaki mücadele, kapitalizmin gelişmesine bağlı olarak, üretim faaliyeti ve birlikte yaşam koşulları içinde zamanla bir üst kimlikte kendilerini yeniden üreterek çözümler. Sınıf mücadelesi ve üst kimliğin oluşması -ortaya çıkması- olayı bilişseldir. Bu nedenle, tartışılacak olan budur. Tartışmaların gelişmesi gereken zemin bu bilişsel zemin olmalıdır. Kültürel bilgiler-kültürel zemin tartışılmaz.

Doğduğunuz andan itibaren en yakın çevrenizden, annenizden, babanızdan hiç farkında olmadan öğrendiğiniz yaşam bilgilerini bir düşünün!.. Yediğiniz içtiğiniz şeylerden, bunları nasıl yeyip içtiğinize kadar.. Günah diye domuz etini yemiyor musunuz.. Çatal bıçak kullanarak mı yiyorsunuz yemekleri, yoksa elinizle mi.. Bir sandalyeye oturarak masada mı yiyorsunuz, yoksa bağdaş kurarak yerde mi.. Yemek yerken dışı kalaylanmış bakır kaplar mı kullanıyorsunuz, yoksa porselen tabaklarda mı.. Buna benzer şeyleri şöyle bir düşünün... Daha sayısız örnekler verebiliriz bunlara.. Örneğin, “neden elbiseleriniz şu an üzerinizde olduğu gibidir de başka türlü değildir”, yani “neden Arap ülkelerinde olduğu gibi giyinmiyorsunuz da şu an giyindiğiniz gibi giyiniyorsunuz!” “Neden bazı kadınlar başörtüsü takıyorlar da bazıları takmıyorlar”.. Ya da, “neden belirli tür müzikleri dinliyorsunuz”.. “Neden bazı şeylerden hoşlanıyorsunuz da bazılarından hoşlanmıyorsunuz”? Zevklerin ve renklerin tartışılmaz olduğu söylenir, “neyin güzel, ya da çirkin” olduğunu belirleyen nedir o zaman? Ya “peki neden başka bir dil değil de şu an konuştuğunuz dil sizin ana dilinizdir”; ana dilinizi nasıl öğrendiğinizi hiç düşündünüz mü? **Bunları tartışmak, “hayır, benimkisi, benim yaşam bilgilerim seninkinden daha iyi, daha üstün” demek mümkün müdür? Hayır değildir! Neden? Çünkü, bütün bunlar, bizim daha doğduğumuz o ilk andan itibaren annemizden babamızdan, kardeşlerimizden ve en yakın çevremizden farkında olmadan-bilinç dışı olarak öğrendiğimiz ve sahip olduğumuz şeylerdir. Nesilden nesile aktarılarak bizi tarihsel toplumsal bir varlık haline getiren bu bilgiler içinde yaşadığımız toplumun bilgi temelidir-toplumsal DNA'larıdır. Nasıl ki annemizden ve babamızdan gelen DNA'ların kaynaşmasıyla biyolojik varlığımıza ilişkin o ilk DNA bilgi temelimiz ortaya çıkıyorsa, içinde yaşadığımız toplumdan aldığımız bu kültürel miras da bireyler olarak bizim toplumsal varlığımızın-kimliğimizin oluşmasına neden olurlar. Bunun dışında, yaşam süreci içinde bizim yaptığımız, bize miras kalan bu bilgilere dayanarak hayatı yaşarken, kendi yaşam tecrübelerimizle üreteceğimiz yeni bilgileri de bunların üzerine ekleyerek bilgi dağarcığımızı genişletmek, ve ortaya çıkan sonuçları çocuklarımıza miras olarak bırakmak oluyor. İşte insanı kültürel kimliğiyle-yaşam bilgileriyle tarihsel-toplumsal bir ürün yapan süreç budur. Toplumsal evrim sürecinin mantığı da budur aslında. Bu anlamda her insan, kendi bireysel ve toplumsal tarihinin yaşanılan anın içindeki ürünü oluyor. Şu anın içinde varolan, bir yanıyla geçmişin içinden çıkıp gelen olurken, diğer yanıyla da, geleceği yaratmaya çalışan olarak ortaya çıkıyor.**

Bugün Türkiye’de olup bitenleri anlayabilmemiz için herkesin dünden bugüne nasıl geldiğimizi çok iyi kavraması gerekiyor. Burada "kavramaktan" kastım bilişsel düzeyde bir kavramadır tabii, yoksa öyle duygusal-kültürel düzeyde bir algıyla işi idare etmekten bahsetmiyorum! Problemi duygusal-kültürel zeminin ötesinde ele almayı başaramazsak işler çığrından çıkıyor.

Batıcı-batı kültürü, bilgi sistemiyle yoğrulmuş, Tanzimat’tan beri süre gelen “batılılaşma” sürecinin ürünü olan “solcu”-“sağcı”-“liberal” pozitivist-devşirme “aydınlar”, süreci açıklayabilmek için, bilinç dışı olarak sahip oldukları “batılı” bilgi temelini başvuruyorlar. Toplumsal gelişme sürecini -bu sürece ilişkin informasyonları- sahip oldukları bu bilgilerle değerlendirerek toplumu açıklamaya çalışıyorlar. Batı’da, bir Almanya, bir Fransa, bir İngiltere ne ise, nasılsa, Türkiye’yi de bu modellere göre bir kalıba oturtmaya, bu şekilde

açıklamaya çalışıyorlar. Bu kafa yapısıyla Türkiye'yi kavramanız imkânsızdır! Çünkü, Türkiye toplumu, Batı toplumları gibi öyle kent-site temelli bir sivil toplum geleneğine bağlı olarak gelişmiş bir toplum değil. Varolan antika devletin -Osmanlı'nın- yaşamı devam ettirme mücadelesinde ayakta kalabilmek için icat ettiği bir toplum mühendisliği harikasıyla, yukardan aşağıya doğru bir medeniyet-kültür-bilgi temeli değişimi olayına maruz kalmış, kültürel bir kırılmaya uğrayarak tarihsel olarak ikiye bölünmüş, adeta, içiçe iki paralel toplum şeklinde gelişerek bu günlere gelmiş nev-i şahsına münhasır bir toplum bu..

Bu "baticı" kabuğun ve onunla birlikte gelişen devşirme-elit tabakanın altında, herşeye rağmen geleneksel kültüre-bilgi temeline bağlı kalarak yaşamı devam ettirmeye çalışan toplum kesimi ise henüz daha kendi bilincini temsil eden aydınlarını yeni yeni yetiştirmeye başlıyor. Kendini keşfetme sürecinin duygusal aşamasından bilişsel aşamasına yeni yeni ulaşmaya çalışıyor. Bu yüzden, Türkiye'de olup bitenlerin, bilişsel anlamda onlar da daha tam olarak farkında değiller!. Onlar da daha "ötekine" karşı mücadeleyi çoğu zaman sadece duygusal reaksiyon sınırları içinde ele alıyorlar. Pragmatik bir kafayla -önlerine çıkan problemlerle çoğu zaman duygusal bir şekilde boğuşarak- sınama yanılma yöntemiyle hatalar da yaparak ve öğrenerek yolu açmaya çalışıyorlar, ilerliyorlar.

Bütün bunlar işin bir yanı tabi. Bizi biz yapan malzemeyle birlikte ortaya çıkan varoluş zeminimiz böyle, ne yapalım!. Bazan öyle, "Türkiye'de iki Türkiye vardır" deyip geçiverdiğimiz kültürel bilgi temellerimiz bunlar. Ama madalyonun sadece bu duygusal çatışmalar yanına bakarak karamsar olmaya gerek yok. Çünkü madalyonun bir de öbür yüzü var!. Bu çok kültürlülük yanımız, aynı zamanda, Doğu'yla Batı'yı biraraya getiren, karşılıklı etkileşim içine sokan bir laboratuvar görevini de yerine getiriyor. Sorarım size, dünyanın neresinde var bu zenginlik! Bu nedenle, kendimizi bu kültürel duygusal çatışmaların içinde kaybetmeyelim derim ben; bütün bu etkileşimlerin içinden başka birşeyin daha doğup geldiğini de gözden kaçırmayalım.